

**І НАУКОВИЙ НАПРЯМ
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП
НАСЕЛЕННЯ**

УДК 378.091.261.27:796.011.3

<https://doi.org/10.31652/3041-2463/2024-3-1>

**КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ДІАГНОСТИКИ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ФІЗКУЛЬТУРНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Вознюк Тетяна,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21001, Україна;
<https://orcid.org/0000-0002-5951-7333>;
email: tv_vinnitsa@ukr.net

Свірщук Наталія,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21001, Україна;
<https://orcid.org/0000-0001-6997-1778>;
email: svirshchuk83@gmail.com

Галенін Роман,

кандидат економічних наук, доцент,
Міжнародний Європейський Університет, проспект Академіка Глушкова, 42
м. Київ, 03187, Україна;
<https://orcid.org/0000-0002-0609-0102>;
email: romanhalenin@ieu.edu.ua

Анотація. Актуальність. Наявність чіткої критеріальної бази дозволить визначити рівень сформованості професійної готовності майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи. **Мета дослідження** – розробити критерії, показники та охарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи зі школярами. **Матеріал і методи дослідження.** Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз науково-методичної та спеціальної літератури, нормативних документів, дисертаційних робіт, систематизація й узагальнення, моделювання процесу фахової підготовки; *емпіричні* – опитування, експертна оцінка; *методи математичної статистики*. У дослідженні взяли участь у якості експертів викладачі, методисти та вчителі фізичної культури (n=12). **Результати дослідження.** Відповідно до розробленої нами раніше структурної моделі готовності майбутніх учителів до фізкультурно-рекреаційної роботи визначено критерії: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-

знаннявий і спеціально-методичний, що враховують специфіку професійної діяльності та сприяють діагностуванню рівневих змін у формуванні готовності до роботи в здоров'язбережувальному середовищі. Кожен критерій розкривається через систему показників, які його характеризують. Запропоновані критерії забезпечують об'єктивність оцінки, вони надійні та легко піддаються вимірюванню традиційними методами педагогічного дослідження, зокрема анкетуванням, тестуванням, спостереженням тощо. Адекватність критеріїв забезпечує їхня тотожність готовності до фізкультурно-рекреаційної роботи. Узгодженість експертизи дала підставу для розрахунку вагових коефіцієнтів значущості критеріїв. Для визначення готовності майбутніх учителів фізичної культури охарактеризовано три рівні: низький, середній і високий. **Висновки.** Результати теоретичного узагальнення дозволяють констатувати, що професійна компетентність фахівців фізкультурного профілю складається з аксіологічного, освітнього та діяльнісного компонентів, рівень сформованості яких може бути визначений за ціннісно-мотиваційним, когнітивно-знансвим і спеціально-методичним критеріями.

Ключові слова: критерії готовності, професійна підготовка, фізична культура і спорт, здоров'язбережувальна діяльність.

CRITERIA APPROACH TO DIAGNOSTIC READINESS OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS FOR PHYSICAL AND RECREATION WORK

Voznyuk Tatyana, Svirschuk Natalia, Roman Galenin.

Abstract. Topicality. The presence of a clear criterion base will allow to determine the level of professional readiness of the future physical culture teacher for physical culture and recreational work. **The purpose of the study** is to develop criteria, indicators and characterize the level of readiness of future physical education teachers for physical education and recreational work with schoolchildren. **Research material and methods.** Research methods: *theoretical* – analysis of scientific and methodological and special literature, normative documents, dissertation works, systematization and generalization, modeling of the professional training process; *empirical* – survey, expert assessment; *methods of mathematical statistics*. Teachers, methodologists and physical culture teachers (n=12) took part in the study as experts. **Research results.** In accordance with the previously developed structural model of the readiness of future teachers for physical education and recreational work, the following criteria have been defined: value-motivational, cognitive-knowledge and special-methodical, which take into account the specifics of professional activity and contribute to the diagnosis of level changes in the formation of readiness to work in a health-preserving environment. Each criterion is revealed through a system of indicators that characterize it. The proposed criteria ensure the objectivity of the assessment, they are reliable and easily amenable to measurement by traditional methods of pedagogical research, including questionnaires, testing, observation, etc. Adequacy of criteria ensures their identity

of readiness for physical culture and recreational work. The consistency of the examination provided a basis for calculating the weighting coefficients of the significance of the criteria. To determine the readiness of future teachers of physical culture, three levels are characterized: low, medium and high. **Conclusions.** The results of the theoretical generalization allow us to state that the professional competence of physical education specialists consists of axiological, educational and activity components, the level of formation of which can be determined by value-motivational, cognitive-knowledge and special-methodological criteria.

Key words: readiness criteria, professional training, physical culture and sports, health-preserving activities.

Постановка проблеми. Підвищення якості вищої освіти в Україні передбачає визначення конкретних критеріїв, за якими можемо визначити досягнення програмних результатів навчання, а відповідно й готовність здобувачів до професійної діяльності. Критерії в цьому сенсі виступають у ролі певного мірила, що передбачає визначення оцінки їхньої готовності.

Дослідно-експериментальна перевірка ефективності розроблених педагогічних умов і методики підготовки майбутніх учителів фізкультури до фізкультурно-рекреаційної роботи в школі потребує застосування критеріального підходу для уніфікації та об'єктивізації експериментальних даних.

Включення до програми навчального предмета «Фізична культура» уроків на основі фізкультурно-рекреаційної роботи є новою соціально-педагогічною функцією вчителя. Водночас, основною перешкодою в організації фізкультурно-рекреаційної роботи в школі є недостатність спеціальної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Актуальність дослідження викликана необхідністю оптимальної розробки критеріїв готовності студентів до здійснення фізкультурно-рекреаційної роботи, що забезпечить вчасну діагностику та дієвий контроль за їх підготовкою до означеного виду діяльності. Наявність чіткої критеріальної бази дозволить визначити рівень сформованості професійної готовності майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Здійснений аналіз досліджуваної проблеми дає змогу констатувати, що сформованість професійної готовності учителя фізичної культури у спортивно-педагогічній літературі оцінюється різними критеріями. Зауважимо, що значної уваги надається таким критеріям як: професійна компетентність, комфортність у професії, професійно-творча самостійність, практичний досвід, здатність до рефлексії, комунікативна культура, уміння здійснювати продуктивне співробітництво, задоволення результатами; вміння викладача контактувати з аудиторією, налагоджувати належну педагогічну взаємодію, пізнавати свою індивідуальність; творча ініціатива викладача; результативність педагогічної діяльності, якість знань і вмінь учнів, інтерес до фізичної культури і спорту, сформованість раціональних прийомів і навичок учня; індивідуально-специфічна система засобів, прийомів, методів, способів ведення уроків;

задоволення учителя своєю роботою, володіння змістом дисципліни і дидактична її організація (Перець, 2010; Шамардіна, Васильєв, Долбишева, & Чернявська, 2007).

В якості критеріїв професійної компетенції майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи визначають такі, як: пізнання цінності здоров'я та потреби у його збереженні й зміцненні; достатність знань про способи задоволення цієї потреби; достатнє практичне володіння основними технологіями оздоровчої діяльності на основі самоосвіти, самовиховання та самоорганізації, пізнавальна активність, знання, уміння, компетентність у спілкуванні (Панасюк, 2009; Свірщук, 2013; Ніжевська, 2015).

Узагальнення даних теоретичного аналізу наявних поглядів науковців на визначення критеріїв готовності здобувачів вищої освіти до роботи в здоров'язбережувальному середовищі спрямовує на систематизацію та доповнення критеріального підходу системою характерних показників, а також визначення значущості окреслених критеріїв на основі експертної оцінки досвідчених фахівців-практиків.

Мета дослідження – розробити критерії, показники та охарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи зі школярами.

Матеріал і методи дослідження. Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз науково-методичної та спеціальної літератури, нормативних документів, дисертаційних робіт, систематизація та узагальнення, моделювання процесу фахової підготовки (для вивчення та комплексного розв'язання поставленої проблеми); *емпіричні* – опитування, експертна оцінка; *статистичні* – методи математичної статистики (для обробки результатів дослідження та визначення їхньої достовірності).

До складу експертної групи було включено 12 фахівців: викладачі, методисти та вчителі. Обрахунки числових значень готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи в школі здійснювалася за формулою:

$$ЗК = \alpha ЦМК + \beta КЗК + \gamma СМК, \quad (1)$$

де: ЗК – загальний критерій готовності до фізкультурно-рекреаційної роботи; ЦМК – ціннісно-мотиваційний критерій; КЗК – когнітивно-знаннявий критерій; СМК – спеціально-методичний критерій; α , β , γ – вагові коефіцієнти виділених критеріїв.

Результати дослідження. У виборі критеріїв сформованості спеціальної готовності до фізкультурно-рекреаційної діяльності ми враховували насамперед, зміст компонентів її структури. Враховуючи теоретичні викладки дослідження та відповідно до розробленої нами раніше структурної моделі готовності майбутніх учителів до фізкультурно-рекреаційної роботи (Свірщук, Вознюк, & Драчук, 2012), вважаємо за доцільне визначити критерій ціннісно-мотиваційний, який дає змогу оцінити рівень сформованості

аксіологічного компонента; когнітивно-знаннєвий, який належить до сфери знань педагога та в нашому дослідженні дозволяє визначити рівень сформованості освітнього компонента професійної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури; спеціально-методичний критерій – сприятиме визначенню рівня сформованості діяльнісного компоненту готовності до фізкультурно-рекреаційної роботи в школі. Визначені нами критерії враховують специфіку професійної діяльності й сприяють діагностуванню рівневих змін у формуванні готовності до фізкультурно-рекреаційної роботи майбутнього вчителя фізичної культури. Кожен критерій розкривається через систему показників, які його характеризують. Характеристику критеріїв готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи подано в табл. 1.

Таблиця 1.

Критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи (ФРР)

Компоненти готовності до ФРР	Критерії готовності до ФРР	Показники критеріїв готовності до ФРР
Аксіологічний	Ціннісно-мотиваційний	Потреба в збереженні власного здоров'я та здоров'я інших.
		Усвідомлення необхідності фізкультурно-рекреаційної роботи в умовах школи.
		Пізнавальний інтерес до фізкультурно-рекреаційної роботи.
Освітній	Когнітивно-знаннєвий	Усвідомлення сутності фізкультурно-рекреаційної роботи та функцій учителя в процесі її здійснення.
		Знання сучасних форм, методів, прийомів, засобів організації фізкультурно-рекреаційної роботи в умовах школи.
		Системність і глибина фізкультурно-спортивних знань.
Діяльнісний	Спеціально-методичний	Уміння проектувати та конструювати фізкультурно-рекреаційну роботу.
		Володіння методиками здоров'язбереження та здоров'яформування.
		Уміння організовувати та контролювати фізкультурно-рекреаційну роботу.

Як основні вимоги щодо критеріїв готовності майбутніх учителів фізкультури до ФРР розглядаємо об'єктивність, надійність, простоту та зручність вимірювання, адитивність (узгодженість з компонентами готовності майбутніх учителів до фізкультурно-рекреаційної роботи) та адекватність. Запропоновані критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-знаннєвий та спеціально-методичний) забезпечують *об'єктивність* оцінки, оскільки не залежать від ставлення, волі й бажання, того, хто здійснює аналіз. Зазначені критерії *надійні*, тому що у своїй сукупності характеризують готовність майбутніх учителів фізкультури до фізкультурно-рекреаційної роботи як їхні

мотиви, знання та вміння, а, отже, є внутрішньо узгодженими, а також дають змогу отримувати результати, незалежні від зовнішніх умов.

Визначені критерії *легко піддаються вимірюванню* традиційними методами педагогічного дослідження, зокрема анкетуванням, тестуванням, спостереженням, аналізом продуктів творчої діяльності й експертними оцінками. *Адекватність* критеріїв забезпечує їхню тотожність готовності до фізкультурно-рекреаційної роботи (ФРР): у них відбивається природа готовності як результату процесу надбання знань, умінь і формування мотивації до діяльності. Вимога *адитивності* також, на нашу думку, задовольняється, оскільки ми тлумачимо готовність майбутніх учителів фізкультури до ФРР як сукупність мотиваційної, теоретичної та практичної готовності, то діагностика критеріїв кожного з означених компонентів у сумі характеризуватиме готовність загалом.

Виокремлені критерії й показники дозволяють визначити та схарактеризувати рівні сформованості проаналізованих компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи.

Водночас, існує потреба в з'ясуванні значень вагових коефіцієнтів виокремлених нами критеріїв. Для цього використано метод експертних оцінок. До складу експертної групи було включено 12 спеціалістів. У ролі експертів виступали досвідчені викладачі, методисти та вчителі. Експерти оцінювали вагові співвідношення компонентів готовності студентів до ФРР у відсотках (табл.2).

Таблиця 2

**Зведена таблиця ранжування експертною групою критеріїв
готовності студентів до здійснення фізкультурно-рекреаційної роботи**

№ п/п експерта	Ціннісно- мотиваційний критерій	Когнітивно- знаннєвий критерій	Спеціально- методичний критерій
1	2	3	4
1	1	2	3
2	1	2	2
3	1	2	3
4	2	1	3
5	2	1	3
6	1	1	2
7	2	1	3
8	1	3	2
9	1	2	3
10	2	1	3
11	1	2	2
12	1	1	3
Сума рангів	16	19	32
Відхилення від середнього	0,75	-2,25	-15,25
Квадрат відхилення	0,5625	5,0625	232,5625

Враховуючі отримані результати, ми визначили рівень узгодженості експертів за допомогою коефіцієнту конкордації. У нашому випадку кореляційний коефіцієнт конкордації дорівнює 0,827, отже, узгодженість вважається достатньою. Статистична достовірність коефіцієнта конкордації оцінювалась за допомогою χ^2 -критерію. Розрахункове значення (6,48) більше ніж χ^2 табличне (5,99), отже, рівень узгодженості експертів високий.

Узгодженість експертизи дає підстави для розрахунку вагових коефіцієнтів значущості показників α , β , γ . При цьому було виконано інверсію рангів для того, щоб поставити у відповідність більш значущому показнику більший за відносною вагою коефіцієнт значущості. Обраховані вагові коефіцієнти дають змогу подати узагальнений критерій готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи лінійною функцією у вигляді:

$$ЗК = 0,28 ЦМК + 0,32 КЗК + 0,51 СМК, \quad (2)$$

де, ЗК – загальний критерій готовності до фізкультурно-рекреаційної роботи; ЦМК – ціннісно-мотиваційний критерій; КЗК – когнітивно-знаннєвий критерій; СМК – спеціально-методичний критерій; 0,28, 0,32, 0,51 – вагові коефіцієнти виділених критеріїв.

З огляду на висловлене, вважаємо за доцільне для визначення готовності майбутніх учителів фізичної культури застосовувати три рівні, а саме: низький, середній і високий. Схарактеризуємо особливості кожного з виокремлених рівнів.

Низький рівень готовності до фізкультурно-рекреаційної роботи характеризується недостатньою мотиваційно-ціннісною основою фізкультурно-рекреаційної діяльності, відсутністю системних загальнофахових і спеціальних знань, зокрема, для таких студентів характерні низькі позиції цінностей здоров'я і його підтримки, наявність шкідливих звичок, лояльність поглядів на руйнування власного та чужого здоров'я, байдуже ставлення до проблем оздоровлення сучасного суспільства, уникання активних здоров'язбережувальних та здоров'яформувальних дій, відсутність інтересу до фізкультурно-рекреаційної діяльності. Також може спостерігатися порушення раціонального режиму дня та неправильне харчування.

Такі студенти не мають системних загальнофахових і спеціальних знань. Вони не розуміють сутності фізкультурно-рекреаційної роботи, її мети та необхідності в сучасному навчально-виховному процесі. У них немає знань про функції вчителя у ФРР та про сучасні форми, методи, прийоми, засоби організації ФРР в умовах школи. Такі студенти мають неглибокі знання про вплив навколишнього середовища на організм, поверхові знання фізкультурно-спортивного характеру та методики викладання фізичної культури, не знають сучасних педагогічних технологій фізичного виховання, недостатньо орієнтуються в специфіці використання спеціальних і загальнопедагогічних методів і форм контролю.

Щодо практичних умінь і навичок, то студенти з низьким рівнем готовності до фізкультурно-рекреаційної роботи не вміють спланувати

фізкультурно-рекреаційну діяльність, скласти конспект фізкультурно-рекреаційного заняття, зокрема, відчують труднощі визначати мету та завдання такого заняття, не здатні добирати матеріал для структурування фізкультурно-рекреаційного заняття. Крім того, варто відзначити, що вони недостатньо володіють методиками здоров'язбереження та здоров'яформування, а саме: порушують послідовність організації форм і видів практичної роботи учнів, не уміють зацікавлювати учнів до практичної роботи, творчо її організовувати. Такі студенти погано володіють комунікативними й експресивними можливостями мови, відчують труднощі в спілкуванні з учнями.

Середній рівень готовності здебільшого мають студенти, які усвідомлюють необхідність проведення фізкультурно-рекреаційної роботи. Вони прагнуть вести здоровий спосіб життя, проте існує певний дисбаланс у оцінках цінностей здоров'я та цінностей його підтримки. Такі студенти не завжди дотримуються правил особистої гігієни, не регулярно займаються фізичними вправами, не загартовуються. Вони не вважають за доцільне робити зауваження тим, хто має шкідливі звички, хоч і прагнуть пропагувати здоровий спосіб життя. Вони виявляють інтерес до окремих аспектів ФРР, проте відчують потребу в додатковій стимуляції власної фізкультурно-рекреаційної активності.

Такі студенти відчують труднощі у визначенні сутності фізкультурно-рекреаційної діяльності, її мети, не повною мірою усвідомлюють її необхідність у сучасному навчально-виховному процесі. Їхнє розуміння функцій учителя у фізкультурно-рекреаційній роботі поверхове, як і неглибока обізнаність із сучасними формами, методами, прийомами, засобами організації фізкультурно-рекреаційної роботи в умовах школи. Однак, такі майбутні вчителі мають достатній рівень знань про вплив навколишнього середовища на організм людини, достатні знання фізкультурно-спортивного характеру, володіють методикою викладання фізичної культури, зорієнтовані в сучасних педагогічних технологіях фізичного виховання, знають спеціальні та загальнопедагогічні методи й форми контролю, але успішній реалізації їхньої діяльності перешкоджає недостатня сформованість спеціально-методичних і проектувально-конструктивних навичок організації фізкультурно-рекреаційної роботи.

Студентам із середнім рівнем готовності до фізкультурно-рекреаційної роботи важко планувати фізкультурно-рекреаційні заходи, складати конспекти, вони відчують труднощі у визначенні мети та завдань такого заняття, припускаються помилок у доборі змісту фізкультурно-рекреаційного заняття. Вони не достатньо володіють методиками здоров'язбереження та здоров'яформування: непослідовні у використанні форм та видів практичної роботи учнів, недостатньо володіють командним голосом, відчують труднощі в спілкуванні з учнями, у розв'язанні педагогічних ситуацій на уроці. Такі студенти здебільшого використовують авторитарний стиль спілкування з учнями.

Високий рівень готовності характерний для студентів, які усвідомлюють цінність здоров'я, як вагомий чинник здоров'язбереження та здоров'яформування. Вони мають активну позицію щодо оздоровлення інших та пропаганди здорового способу життя, ставляться до власного здоров'я, як до найвищої соціальної цінності, усвідомлюють роль здорового способу життя громадян для успішного розвитку суспільства, прагнуть оздоровити та відновити здоров'я інших, виявляють інтерес до способів ті форм оздоровлення людини.

Студенти високого рівня теоретичної готовності до ФРР характеризуються системним рівнем знань, органічним поєднанням процесів продуктивного самонавчання та самовдосконалення, їм властиве творче використання сучасних прийомів і методик фізкультурно-рекреаційної діяльності (ФРД), схильність до точного прогнозування результатів і корекції власної діяльності. Вони чітко усвідомлюють сутність ФРД, її мету та необхідність у сучасному навчально-виховному процесі, функції вчителя у фізкультурно-рекреаційній роботі. Вони обізнані із сучасними формами, методами, прийомами, засобами організації фізкультурно-рекреаційної роботи в умовах школи, знають про вплив довкілля на організм, мають системні та глибокі знання фізкультурно-спортивного характеру, володіють методикою викладання фізичної культури. Опанування сучасними технологіями фізкультурно-рекреаційної діяльності вони розглядають як важливий напрямок особистісного зростання й умову професійного самовдосконалення. Робота над розширенням своїх знань і практичних навичок має свідомий, систематичний і планомірний характер.

Студенти з таким рівнем готовності проявляють внутрішню та зовнішню активність, вирізняються достатньо сформованими знаннями й уміннями в галузі фізичної рекреації, активно займаються самовдосконаленням, цікавляться новими методиками фізкультурно-рекреаційної роботи, виконують завдання творчого характеру. Вони виявляють проєктивно-конструктивні вміння: можуть адекватно сформулювати мету фізкультурно-рекреаційного заняття, його завдання, спланувати діяльність відповідно до визначених завдань, корегувати діяльність відповідно до ситуації. Вони володіють методиками здоров'язбереження та здоров'яформування: уміють організовувати різні форми практичної роботи учнів, швидко орієнтуються в різних обставинах, володіють командним голосом, не мають труднощів у спілкуванні з учнями.

Дискусія. Сучасний світ перевантажений стресовими ситуаціями, негативними емоціями, зниженням фізичної активності, ускладненням соціальної адаптації через широке розповсюдження застосування дистанційних форм навчання та роботи. Усе це призводить до негативних наслідків, що в першу чергу відбиваються на фізичному та психічному здоров'ї населення, зокрема, молодшого покоління (Беседа, & Бабич, 2014). Фахівці наголошують, що достатньо актуальною на сьогодні є проблема формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури, зазначаючи певні недоліки, суперечності, соціально-

педагогічне значення та недостатній рівень її теоретичної та практичної розробленості (Башавець, 2019; Безкопильний, 2020; Вознюк, 2024).

Підготовка спеціалістів у цьому напрямі тісно пов'язана з питанням контролю її якості, відповідно, визначення критеріїв сформованості готовності майбутніх учителів до фізкультурно-рекреаційної діяльності набуває особливого значення.

Поділяємо думку низки авторів (Онопрієнко, 2009; Перець, 2010; Дубогай, 2016; Башавець, 2019 та ін.), які подають готовність майбутніх вчителів фізичної культури до професійної здоров'язберігальної діяльності, як складну систему, до якої належать декілька взаємопов'язаних компонентів, зокрема, мотиваційний, когнітивний і операційно-діяльнісний. Відповідно до показників, виділяють такі основні критерії визначення рівня їх сформованості, як усвідомлене розуміння актуальності оздоровчої діяльності вчителя фізичної культури та соціальної значущості цієї діяльності; бажання оволодіти теорією та практикою оздоровчої діяльності, мотивацію на підвищення професійної компетенції до оздоровчої діяльності; мотиваційну спрямованість на здоровий спосіб життя; прагнення до творчого пошуку раціональних способів фізкультурно-рекреаційного навчання, до впровадження сучасних оздоровчих технологій; усвідомлення сенсу оволодіння основами проведення оздоровчої діяльності, як умови підвищення результативності педагогічної діяльності, яка проявляється в якісних змінах розвитку особистості та збереженні її здоров'я; прагнення до особистого саморозвитку, професійного самовдосконалення, самореалізації (мотиваційний компонент); якість теоретичних, методичних і технологічних знань з фізкультурно-рекреаційної діяльності (когнітивний компонент); професійні вміння, необхідні педагогу для здійснення оздоровчої діяльності (операційно-діяльнісний).

Для оцінки рівня сформованості готовності здобувачів освіти до фізкультурно рекреаційної роботи нами була обрана трирівнева шкала: високий, середній і низький рівень. Аналіз літератури дозволяє констатувати, що більшість науковців для визначення рівня підготовленості використовують 3-5-ти рівневу шкалу. Найпростішою з них є, звичайно, шкала, що передбачає наявність таких рівнів, як високий, середній, низький (Батіщева, 2009; Арефьева, 2010). Також є такі рівні: елементарний (низький), базовий (середній), творчий (високий); креативний (високий), частково-продуктивний (середній), індіферентний (низький); творчий (високий), адаптивний (середній), імітаційний (низький); фрагментарно-формальний (низький), зацікавлено-репродуктивний (середній), творчо-інтерпретаційний (високий).

Доволі часто визначають чотири рівні готовності до майбутньої діяльності: високий, достатній, середній, низький (Ткачівська, 2009; Бріжата, 2011 та ін.); початковий, задовільний, достатній, оптимальний; інтуїтивний, нормативний, активний, креативний (Онопрієнко, 2009); директивно-емпіричний, адаптивно-алгоритмічний, локально-рефлексивний, системно-рефлексивний. Якщо використовують 5-рівневу шкалу, то готовність,

зазвичай, оцінюють як нульову, низьку, середню, достатню та високу або високу, достатню, середню, нижче середньої та низьку.

Визначення критеріїв і рівнів дають змогу виявити та проаналізувати вихідний стан готовності кожного здобувача вищої освіти до фізкультурно-рекреаційної роботи, що є важливою передумовою їхньої ефективної професійної підготовки.

Висновки. У процесі дослідження розроблено показники, критерії та схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи. Результати теоретичного узагальнення дають змогу констатувати, що професійна компетентність фахівців фізкультурного профілю складається з аксіологічного, освітнього та діяльнісного компонентів, рівень сформованості яких може бути визначений за ціннісно-мотиваційним, когнітивно-знансєвим і спеціально-методичним критеріями. Показниками ціннісно-мотиваційного критерію є потреба в збереженні власного здоров'я та здоров'я інших; усвідомлення необхідності фізкультурно-рекреаційної роботи в умовах школи; пізнавальний інтерес до фізкультурно-рекреаційної роботи. Когнітивно-знансєвий критерій готовності характеризують такі показники: усвідомлення сутності фізкультурно-рекреаційної роботи та функцій учителя в процесі її здійснення; знання сучасних форм, методів, прийомів і засобів організації фізкультурно-рекреаційної роботи в умовах школи; системність і глибина фізкультурно-спортивних знань. До показників спеціально-методичного критерію належать: уміння проектувати та конструювати фізкультурно-рекреаційну роботу; володіння методиками здоров'язбереження та здоров'яформування; уміння ефективно організовувати та контролювати фізкультурно-рекреаційну роботу.

На підставі диференціації готовності до фізкультурно-педагогічної діяльності конкретизовано рівні готовності до фізкультурно-рекреаційної роботи в школі: низький рівень – студенти не мають ніяких знань в галузі фізкультурно-рекреаційної діяльності; середній рівень – студенти мають алгоритмізовано-елементарні вміння на базі отриманих знань і вмінь; високий рівень – продуктивна фізкультурно-рекреаційна діяльність, що відображає вміння орієнтуватися в проблемних ситуаціях і ухвалювати рішення з використанням творчих підходів; уміння організовувати в конкретних ситуаціях свою діяльність шляхом вирішення нестандартних завдань.

Перспектива подальших досліджень вбачається в розробці цілісної системи підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до роботи в школі у здоров'язбережувальному режимі.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Арефєєва, Л. П. (2010). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ.

2. Батіщева, М. Р. (2009). Підготовка майбутніх учителів фізичної

культури до проведення оздоровчої гімнастики та фітнесу з дівчатами-старшокласницями: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Луганськ.

3. Башавець, Н. А. (2019). Проблема формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури, спорту та реабілітації. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*, 1(157), 7–11.

4. Безкопильний, О.О. (2020). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в основній школі : теорія та методика : монографія. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького.

5. Беседа, Н. А., & Бабич Н. Л. (2014). Роль і місце здоров'язберезувальних технологій в оптимізації фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів сучасної загальноосвітньої школи. *Наука і освіта*, 1, 76–79.

6. Бріжата, І. А. (2011). Педагогічні технології профілактики шкільного травматизму у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)». Чернігів.

7. Вознюк, Т. В. (2024). Сучасні методичні підходи до проведення уроків фізичної культури з використанням вправ зі спортивних ігор у початковій школі. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*, 2, 6–24.

8. Дубогай, О. Д. (2016). Здоров'язбереження школярів у системі освітньо-рухового навчання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, ЗК 1(70) 16, 366–371.

9. Ніжевська, Т. (2015). Критерії, показники й рівні готовності майбутнього вчителя фізичної культури до використання засобів артпедагогіки в професійній діяльності. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві*, 2(30), 21–24.

10. Онопрієнко, О. В. (2009). Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Черкаси.

11. Панасюк, І. В. (2009). Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до застосування тренінгів у навчальному процесі загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Черкаси.

12. Перець, О. (2010). Основні критерії, рівні та показники сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2, 119–125.

13. Свірщук, Н., Вознюк, Т., & Драчук, А. (2012). Спеціальна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної діяльності як пріоритетний напрям сучасної вищої освіти. *Physical education, sport and health culture in modern society*, 2(18), 80–85.

14. Свірщук, Н. С. (2013). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи в школі : дисертація на здобуття наукового

ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Вінниця.

15. Ткачівська, І. М. (2009). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Тернопіль.

16. Шамардіна, Г., Васильєв, В., Долбишева, Н., & Чернявська, О. (2007). Адаптація студентів інститутів фізичної культури до професійної діяльності. *Спортивний вісник Придніпров'я*, 2–3, 11–15.

REFERENCES

1. Arefieva, L. P. (2010). Preparation of future teachers of physical culture for extracurricular educational work in high school: autoref. thesis for obtaining sciences. candidate's degree ped. Sciences: spec. 13.00.04 "Theory and methodology of professional education". Kyiv.

2. Batishcheva, M. R. (2009). Preparation of future teachers of physical culture to conduct health gymnastics and fitness with high school girls: autoref. thesis for obtaining sciences. candidate's degree ped. Sciences: spec. 13.00.04 "Theory and methodology of professional education". Luhansk.

3. Bashavets, N. A. (2019). The problem of formation of health-preserving competence of future specialists in physical culture, sports and rehabilitation. *Bulletin of the Chernihiv Collegium National University named after T. G. Shevchenko*, 1(157), 7–11.

4. Bezkopilny, O. O. (2020). Preparation of future physical education teachers for health-preserving activities in primary school: theory and methodology: monograph. Cherkasy: CHNU named after B. Khmelnytskyi.

5. Beseda, N. A., & Babich, N. L. (2014). The role and place of health-preserving technologies in the optimization of physical culture and health activities of students of a modern comprehensive school. *Science and education*, 1, 76–79.

6. Brizhata, I. A. (2011). Pedagogical technologies for the prevention of school injuries in the professional training of future physical education teachers: author's abstract. thesis for obtaining sciences. candidate's degree ped. Sciences: spec. 13.00.02 "Theory and teaching methods (physical culture, basics of health)". Chernihiv

7. Vozniuk, T. V. (2024). Modern methodical approaches to conducting physical education lessons using exercises from sports games in primary school. *Actual problems of physical education and methods of sports training*, 2, 6–24.

8. Dubogai, O. D. (2016). Health care of schoolchildren in the system of educational and motor training. *Scientific journal of the M. P. Drahomanov National Pedagogical University*, ZK 1 (70) 16, 366-371.

9. Nizhevskaya, T. (2015). Criteria, indicators and levels of readiness of the future teacher of physical culture to use the means of art pedagogy in professional activity. *Physical education, sport and health culture in modern society*, 2 (30), 21–24.

10. Onoprienko, O. V. (2009). Formation of basic professional competencies of the future physical culture teacher in the process of studying professional disciplines: autoref. thesis for obtaining sciences. candidate's degree ped. Sciences: spec. 13.00.04 "Theory and methodology of professional education". Cherkasy

11. Panasiuk, I. V. (2009). Preparation of future teachers of physical education for the use of training in the educational process of a comprehensive school: autoref. thesis for obtaining sciences. candidate's degree ped. Sciences: spec. 13.00.04 "Theory and methodology of professional education". Cherkasy.
12. Perets, O. (2010). The main criteria, levels and indicators of the formation of professional competence of the future primary school teacher. *Problems of modern teacher training*, 2, 119-125.
13. Svirshchuk, N., Vozniuk, T., & Drachuk, A. (2012). Special training of future physical culture teachers for physical culture and recreational activities as a priority direction of modern higher education. *Physical education, sport and health culture in modern society*, 2(18), 80-85.
14. Svirshchuk, N. S. (2013). Preparation of future teachers of physical culture for physical culture and recreational work at school: dissertation for obtaining a scientific degree of candidate. ped. Sciences: spec. 13.00.04 "Theory and methodology of professional education". Vinnytsia/
15. Tkachivska, I. M. (2009). Preparation of future teachers of physical culture for tourism and local history work with students: autoref. thesis for obtaining sciences. candidate's degree ped. Sciences: spec. 13.00.04 "Theory and methodology of professional education". Ternopil
16. Shamardina, G., Vasiliev, V., Dolbysheva, N., & Chernyavska, O. (2007). Adaptation of students of physical culture institutes to professional activity. *Prydniprovyia sports bulletin*, 2-3, 11–15.

*Стаття надіслана до редколегії 02.10.2024 р.
Статтю рекомендовано до друку 14.10.2024 р.*